

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 11 februari 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

Läs mer om hästsport på idrottsforum.org

De senaste fyra-fem åren har sett en ökad bokutgivning om hästsport i vid mening, vilket i någon mån syns också i **dessa spalter**. Också i Sverige, där de olika hästsporterna engagerar många människor, publiceras böcker i ämnet. Det finns en hästsport som rimligen dras med identitetsproblem, travsporten. Av många utövare av annan idrott ses travsporten mindre som sport och mer som spel, där man som åskådare upplever spänning på grund av att man satsat pengar på ett av ekipagen, snarare än för att man "håller på" ett visst ekipage av andra skäl. Ett försök, kanske, att framhålla båda sidorna – sport och spel – är utgivningen av boken *Travet i våra hjärtan: En antologi om sporten och spelet genom tiderna* (Nationella stiftelsen för hästhållningens främjande), som sammanställts av Mats Fransson. Denna hyllning till travsporten i *coffee table*-utförande gav vi till Leif Yttergren, själv hästägare och hästsportintresserad. Yttergren konstaterar att det i första hand är en bok för den breda travfamiljen, men att den också rymmer några akademiska texter, för övrigt författade av forumet närstående forskare. För en akademisk forskare med hästsportintresse, menar vår recensent, kan boken dock främst tjäna som inspiration till ny forskning.

Inspiration för forskning

Leif Yttergren

Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm

Mats Fransson (red)

Travet i våra hjärtan: En antologi om sporten och spelet genom tiderna

503 sidor, inb., ill.

Stockholm: Nationella stiftelsen för

hästhållningens främjande 2006

ISBN 978-91-976505-0-2

Hästsport verkar vara inne just nu. På senare tid har det utkommit flera böcker som ur skilda perspektiv tar upp hästsporten, vilket är välbehövligt. Det har länge funnits behov av grenspecifika idrottshistoriska studier som lyfter fram det speciella i idrottsgrenens kulturmiljö, vilket senare möjliggör intressanta komparationer. Hoppas att flera forskare tar upp denna ansats.

I det följande skall mastodontverket *Travet i våra hjärtan* (drygt 500 sidor) anmälas. Det som omgående slår läsaren är vilken omfångsrik och vacker bok som Svenska travsportens

centralförbund (STC) givit ut. *Travet i våra hjärtan* är nämligen en sällsynt snygg produkt. Överskådlig lättläst tvåspaltig text varvas med läckra bilder av hästar och/eller hästfolk. De platsar även väl i sammanhanget de är placerade. Bildmaterialet, särskilt det äldre, är således imponerande som även läsare utanför trav-familjen kan glädjas över. Formgivaren Annika Lyth har gjort en gedigen insats.

Vilken typ av bok är då *Travet i våra hjärtan*? Målgruppen är utan tvekan den stora travfamiljen i Sverige, men det måste också framhållas att även andra kan ha behållning av boken, möjligen den kräsne forskaren undantagen. Som framgår av titeln är detta ingen kritisk granskning av travsporten utan snarare en kärleksförklaring som ohejdat

sveper sida upp och ner. Redaktören, Mats Fransson, har valt att presentera travsporten och dess historia i åtta separata teman och under varje tema finns ett varierat antal artiklar/ uppsatser. Detta gör att det mesta finns med som berör på travsporten: den tidiga historien, de viktiga kuskarna/tränarna, spelet och pengarna, drömloppen, aveln, rekordhästarna, statistik med mera. Listan kan nästan göras hur lång som helst. Upplägget har förstås både för- och nackdelar. Fördelen är att läsaren får en yttlig totalskildring av travsporten förr och nu som med fördel kan användas som inspiration till vidare specialstudier. Nackdelen är att mer djuplodande forskning saknas kring många intressanta problemområden. Redaktören har gjort ett medvetet val och det är lyckat.

Vilka är då författarna till de många artiklarna? Totalt är det ett 20-tal författare, främst travjournalister och "travexperts" av manligt kön med ett undantag, historikern Susanna Hedenborg. Även historikern Mats Greiff medverkar med ett par artiklar, vilka tillsammans med Hedenborgs bidrag ger en behövlig vetenskaplig touch åt boken. Bägge är för övrigt hästägare med stor passion för och kunskap om hästsporten, vilket kanske inte är så vanligt inom akademiska kretsar.

Travsporten är intimt förknippad med spel. Totalisatorn förbjöds efter hård debatt 1898, men återinfördes 1923, och sedan dess har spelet ökat dramatiskt. Mats Greiff menar att just 1920-talet är ett centralt decennium i travets historia. Då började penningstarka hästägare satsa på travet, bland annat genom import av varmblood från Danmark och USA. Vidare etablerades flera av de idag klassiska storloppen vid denna tid. Ett annat utvecklingsdrag var att kallbloden, som dittills helt dominerat travsporten, började ersättas av varmbloodstravare – speciellt stark och tydlig var denna omvandling i södra Sverige – och motorn i denna dynamiska tid var totalisatorn.

Motsättningen, eller kanske ska man kalla det kampen, mellan kallblod och varmblood går som en röd tråd genom travsportens historia, där de förstnämnda stått för en mer agrar, folklig, norrländsk travsport och de senare representerat det nya moderna, urbana svenska samhället. Frågan är om inte kallbloodstravet kommer att gå i graven när den smått legendariska hästen Järvsö Fax slutar. Han har nästan fått folkhjältestatus norr om Dalälven. Antalet registrerade kallblodsfol har nämligen halverats sedan 1990, vilket säger en del om kallbloodstravets kris. Emellertid skall framhållas att denna negativa utveckling även gäller varmbloodsföl, dock är inte nedgången lika dramatisk. Kallbloodens roll som i samhället har dessutom på grund av mekaniseringen i jordbruket och i skogen efter andra världskriget begränsats kraftigt, även om en viss renässans i skogsbruket kan märkas i takt med det ökade miljömedvetandet.

Svensk travhistoria hänger starkt samman med den lilla orten Forsa i Hälsingland. Därifrån kom familjen Nordin och inte minst svensk travsports stora galjonsfigur under flera decennier Stig H Johansson. De flyttade sedan verksamhet till Stockholm och Solvalla. Stig H har blivit banan trogen under hela sin karriär till skillnad från flera av hans kollegor som i många fall av kommersiella skäl flyttat sin verksamhet till USA och på senare tid allt oftare till Frankrike.

Boken lyfter i detalj fram dessa travlegenders påverkan vad gäller träningsmetoder, utvecklandet av tekniska innovationer på utrustningen, hemligheterna bakom de enorma framgångarna, och mycket annat. Som vanligt handlade det om extremt hårt arbete, bra rådgivare och en stor portion tur.

Vidare lyfts de framgångsrika hästarna och de välkända kuskarna fram som trots sin mediaskygga stil (eller tack vare!) blivit oerhört populära bland folk även utanför travfamiljen. Ego Boy torde ha varit den första häst som nådde en svåröverträffad hjältestatus i Sverige även om andra topphästar och deras kuskar gjort tappra försök. För tillfället saknas en fixstjärna, både på kusk- och hästsidan, vilket kanske bidrar till krisen i travsporten. Ingen har tagit över efter Stig H.

Travsporten, och kanske främst stallbackskulturen, genomsyrades länge helt av manliga normer och beteenden, inte sällan kryddades det hårda och dåligt betalda arbetet med kortspel, alkohol och rå jargong. Travet är ju en av få sporter som framför allt tidigare drabbades av en hel del fylleskandal. Denna tuffa miljö var (är?) svår för kvinnor att komma in i och accepteras av. Först på 1950-talet började kvinnorna att dyka upp i arbetet på stallbacken, vilket var kontroversiellt och det dröjde till 1970-talet (!) innan kvinnorna fick formell rätt att bli professionella travtränare. Statistik visar emellertid att få av dessa blir riktigt framgångsrika. De manliga hästägarna väljer att satsa på etablerade manliga tränare och kvinnliga tränarna får därmed inte lika bra hästmateriell att jobba med. På senare tid har det dock skett en radikal förändring, främst på stallbacken, då många yngre kvinnor blivit uppskattade hästskötare. Detta hänger samman med förändring i träningen och skötseln av hästarna. Det har skett en övergång från "från ingenjörskonst till omvårdnad", vilket bland annat hänger samman med att de flesta hästar numera travar rent från början på grund av framgångsrik avel. Också som kuskar har kvinnorna gjort en inbrytning, även om det verkar svårt att nå riktig toppklass för de kvinnliga kuskarna.

Utförligt och väl beskrivs införandet av V65 och ATG (1973). De tillkom med den socialdemokratiska regeringen och finansminister Strängs goda minne. Att V65 (och V75) var en succé för travet och spelet kan knappast ifrågasättas. Emellertid menar vissa att det medfört att spelet prioriteras framför sporten trav, vilken är inne i en kris med svikande publiksiffror. Spelarna behöver inte längre åka till banorna för att spela utan kan följa loppen framför

datorn/TV:n. Det som fortfarande drar folk till travbanorna är de stora ”eventen”, t ex elitloppen, medan vardagslunken i veckorna dras med stora bekymmer.

Avslutningsvis är det med blandade känslor jag ställer *Travet i våra hjärtan* i bokhyllan. Vad den framför allt gett mig är inspiration till framtida forskning. Jag skall peka ut några som jag tycker spännande områden: kvinnligt och manligt i travsporten, kampen mellan kallblods- och varmblodstravet, relationen mellan sporten trav och spelet, travfamiljen – vem är det? (kuskarna, tränarna, skötarna, hästägarna, publiken, spelarna).

© **Leif Yttergren 2009**

***Travet i våra hjärtan* utges numera av Bokförlaget Prisma under titeln *Travet : sporten, hästarna, spelet, historien*.**

- **Köp boken från Bokus.se**
- **Kjøp boken fra Capris.no**
- **Køb bogen fra Adlibris.dk**
- **Buy this book from Amazon.co.uk**
- **Buy this book from Amazon.com**